

450. Խաչքարի վրա՝
ՅԻՇ|Ա|/Տ|Ա|Կ է ՄԲ ՆՇԱՆՔՍ ՏՐ ՊԵՏՐՈՍԻՆ ԵՒ ԵՐԻՑԿՆՈՉՆ ԵՒ ԶԱՒԱԿԱՑՆ ՏՐ ՕՎԱՆՀՍԻՆ,
ՄԱՆՈՒԿԻՆ. ԶԵՌԱՄԲ ՊՐԻՆ(՞). Թ [ԻՆ]. ՌՃԶԴ (1704):

Հրատ. Ե. Շահագիզ. 72

451. Խաչքարի վրա՝
ԲՍ.ՐԵԽՈՍ ԵՆ ՄԲ ՆՇԱՆՔՍ ԱՐՀՈՆ ԵՐԻՑՈՒՆ, ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԻՆ, ՏՐ ՊԱՊԱՅԻՆ ԵՒ ԼՈՒ /
ՊԻՔԱՅԻՆ. ԹՎ[ԻՆ]. ԶԹ (1460):

Հրատ. Ե. Շահագիզ. 72

452. Խաչքարի վրա՝
ԲՍ.ՐԵԽՈՍ ԵՆ ՄԲ ՆՇԱՆՔՍ ՏՐ ԱՌ ԱՏՐԻՆ ԵՐԻՑԿՆՈՉՆ / ԶԵՐԻՖ Խ[Ա]Թ[ՈՒՆԻՆ], ԷԴԻԼԻՆ. ԹՎ[
ԻՆ]. ԶԹ (1480):

Հրատ. Ե. Շահագիզ. 72

453. Հուշատախտակին՝
1863 թ. Ի ՀԻՄԱՆՑ ՆՈՐՈԳԵՑԱԱ Ա.ՅՍ ՍՈՒՐԲ ԽԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՅՈՐԴՈՐՍ.ՆՈՔ ԳԵՐ|Ա.ՅՊ|Ա.ՏԻՒ-]
ՏԵԱՌՈՆ ԳԱ.ԲՐԻԵԼԻ Ա.ՅՎԱԶԵԱՆ, ՀՈԴԱ.ԲԱ.ՐԶՈՒԹԵԱ.ՄԹ Պ. Պ. ԴԵՈՐԳԱՑ ԽԱԹՐԱՆԵԱՆ ԵՒ
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԻ ԱԼԱՃԱԼԵԱՆ:

Հրատ. Գ. Քուշներյան, 49

454. Տրդատ թագավորի մկրտության պատկերի տակ Աղել է Հիատակադրություն
իտակերեն և հայերեն լեզուներով.

SENOLA DI S. GREGORIO LUMIYNATER DE LA NAZIONA ARMENA. 1692.

455. Ապա՝
ՈՎ ՄԲ ՀՈՒՍՍ.ԻՈՐԻԶԴ ԳՐԻԳՈՐԻԵ, ՄԱՂԹԵԱ, ՎԱ.Ս ՏԱ.Ի.ՊԵԼ.ԵԱ.ՑՍ ԵՒ ՄԱՆԱՀԱՆԴ
ՎԱ.ՑԱ.ԻԿԱ.ՆԱ.Ց ՀԱ.ՑՈՑ, ՈՐՔ ՈՒԽՏԵԱԼ.Ք ԵՆ, ԵՂ.ՑԱ.ՑՐԱ.ՑԵԱ.Լ.Ք ԳՈԼՈՎ ԵՏՈՒՆ ՏՊԵԼ ԶՏԻՊ
ՀՐԱՇԱԼԻ ԶԱ.ՐԶԱ.ՐԱՆԱ.Ց ՔՈՑ ԸՆԴ ՀՈՎԱՆԵՍԻ ՄՐ Յ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՈՐ ՅԱՆՈՒՆ ԵՐԵՒՄԱՆ
ԽԱ.ԶԻՆ ԿԱ.Ց ՇԻՆԵԱԼ Ի ՏԵՂԻՈՉՆ ՎԵՆԵՏԿՈՅ Ի ՄԵՐ ԹՈՒՈՅՆ ՌՃԽԱ (1692):

Հրատ. Ե. Շահագիզ. 74

Մանոք. Այս պատկերները նորոգել են տպել Գևորգ և Հարություն Խաթրանյանները

1836 թ.:

Ս. ԽԱՅ ՎԱՆՔԻ ԲԱԿ

Վանքի բակում եղած երրեմնի ընդարձակ գերեզմանոցից այժմ մնացել են մի քան
մահարձաններ ու տապանաքարեր: Երկար փնտրեցինք Հարություն Ալամդարյանի, բարեգործ
Գեորգ Տիգրանյանի և այլոց մահարձանները, սակայն գրանք տեղում չգտանք: Առանձին
կարեռություն են ներկայացնում Միք. Նալբանդյանի և Ռիաֆ. Պատկանյանի կիսանդրիներն,
որոնք կերտված են քանդակագործ Ա. Տեր-Մարուքյանի կողմից և ձուլված Մուկվայում
Վիշնեսկի եկրայրների ձուլարտնում: Միք. Նալբանդյանի կիսանդրին բացի անուն-
ազգանունից և ծննդյան ու մահվան թվականներից այլ հիշատակագրություն չունի:

456. Ռատի. Պատկանյանի բրոնզաձույլ կիսանդրու կարմրագուն գրանիտե ժայռաբեկորի
Հարթեցրած մասերին՝ բանաստեղծություն 22 տող, որոնցից 8-ը նոր Նախիջեանի բարրասով.

ՄԵՂՔԸՑԻՐ ՔԵԶԻ ՈՒ ՔՈՒ ԶԱՒԱԿԻՏ.
 ՊԱՀՊԱՆԵ ՀԱԻԱՏ, ԼՈՒԶՈՒՆ ԽԵՂՃ ԱԶԳԻՏ
 ՈՒ ԱՆԿԵ ԷՏԵՒ ԶԻ 8Ա.ԻՒԼ ՀՈԳԻՍ.
 ԹԷ ՈՐ ՏՈՒՆ ԻՆՉԻ ԶԻ ՍԻՐԻՍ, Ա.ՏԻՍ:
 ԵՓՈՐ ՇԱՏ ՏԱՐԻ ԿԱՆՑՆԻՆ ՈՒ ԿԵՐԹԱՆ
 ՈՒ ՈՍԿՈՌՆԵՐՈՒՆ ԻԶՆ Ա.Լ ԶԷ ՄՆԱԼՈՒ,
 ՀԱՅՎԱԽ, ԽԵՂՃ ՀԱՅԵՐ, ԶԵՐ ՕՐԴԻՔ ԿՈՒԴԱՆ
 ՊԱՊԵՐՈՒՆ ՄԵՂՔԸ ՖՈՒՂԻՍ ՎՐԱՅ ԼԱԼՈՒ:
 ՄԻ ԿԱՐՄԵՔ, ՈՐ ԵՍ ՍԻՆ ՓԱՌ-ՔԻ ՀԱՄԱՐ
 ԻՄ ՀԱՌԱՋԱՆՔՈՎ ԼՅՐԻ /ՀԱՅ/՝ ԱՇԽԱՐՀ.
 ԱՅՍ ՀԵԳ ԱՄԲՈՒԽ ԾԱՓԻՆ ՈՒ ԳՈՎՔԻՆ
 ԿԱ.ՕՏ ԶԷՐ ՐԸՆԱՒ ԻՄ ՀՊԱՐՏ ՀՈԴԻՆ:
 ԱՅՈՒ, ԻՄ ԳԱՆԱՐԻ ՏԽՈՒՐ ԶԱՅՆԵՐԸ
 8ԸՆՑԵՑԻՆ ՀԱՅԻ ՀՈԳՈՒ ԼԱՐԵՐԸ,
 ԱՐԻԻՆ ԷԼ ԱԶՆԻՒ ՍԸՐՏԷ ՔԱՄԵՑԻՆ,
 ԿԸՏԾՐԻՑԻ Ա.ԶՔԷ ՔՈՒՆԸԸ ՓՈԽՈՒՑԻՆ³:

- Մանոք. 1. Վիմագրության մեջ բացակայում է ՀԱՅ բառը: Ավելացնում ենք Ռափ. Պատկանյանի Երկերի ժողովածուի 1-ին հասորում (Երևան, 1963, էջ 213) գեաեղված բանասաեղծության համեմատությամբ: Վերջին երկու քառյակը պոեալ դրել է 1888 թ.:
2. Ռ. Պատկանյանի կիսանդրու բացումը աեղի է ունեցել 1901 թ., իսկ Միք, Նալբանդյանինը՝ մեկ տարի հետո 1902 թ. (աեւ Հայ ժողովրդի պաամություն, հ. VI, Երևան, 1981, էջ 641):

Լուսանկ. 142, միայն 2 բառյակ

457. ԿՅՈՒՐԵՂ եպիսկոպոսի սև մարմարե տապանաքարին փորագրված է Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Մկրտիչ Խրիմյանի (Խրիմյան Հայրիկ) արձակ րանաստեղծությունը՝ 15 տող.
 ԿԻՒՐԵՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՐԱՊԵԱՆ
 ՀԱՆԳԻՌ, ՈՎ ՃԻՐ ՄՇԱԿ
 ՎԱՍՏԱԿԵԱԼ Ի ՀՈՒՆՉՍ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ.
 ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՄԱՅՐ ՍԻԾՆԻ ԾԱՂԻԿ.
 ՆՈՒՐԵՑՑԱՐ ԷԶՄԻԱՆՆԻ ԼՈՒՍԱԿԵՐՏ ՍԻԾՆԻ,
 ԱՅԾ ԱԻԱՌ ԴՈՒ ՎԱՂԱԺԱՄ ԹԱՌԱՄԵՑԱՐ.
 ԵՒ ԼՈԵՑ ՔԱՐՈԶՉԻԴ ՄԵՏԱԽՈՍ ԲԱՐԲԱՌՈ.
 ՈՎ ԴՈՒ ՍԻՐԵԼԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ,
 ԵԿԻՐ Ի ՎԵՐՁՈՑ ՆՈՐՍ. ԴԻՐԿ ՀԱՆԴՉԵՑԱՐ.
 ՆՈՐՈՅ ՆԱԽԵԶԵՒԱՆԻ ՊԱՏՇՈՒԱյԿԱՆ ԱԶԴԱՑԻՆՔ
 ԵԴԻՆ ԶԱՅՍ ՄԱՅԱՀԱՐՁԱՆ Ի Վ[Ե]ՐԱՑ ԴԵՐԵԶՄԱՆԻԴ.
 ՈՐ ՅՈԴԵԱՑ ԶԱՆԵՂԾ ԱՐՁԱՆԱԴԻՐՍ
 ԱՌԻ ՊԱՀԵԼ ԶԱՆՈՒԱՆԴ ԹԻՇԱՏԱԿ,
 ԵԼԱՑ Ի ՎԵՐԱՑ ՆՅԺԴԵՀ ՇԻՐՄԻԴ
 ՀԱՑՈՑ ՎԵՏԱԿԻՐ ՀԱՅՐԻԿ:
 Վ[Ա]ԽԱՑ. յ8 ՄԱՐՏԻ 1895 ԱՄԻ:

¹ Այս երկու քառյակը վերցված է Ռ. Պատկանյանի «ԻՇԾԻ չիսիրող մերում» (1878 թ.) բանաստեղծությունից (տե՛ս Ռ. Պատկանյան, Երկերի ժողովածու, թ. 2, Երևան, 1964, էջ 73):

² Տե՛ս Ռափ. Պատկանյան, Երկերի ժողովածու, թ. 1-ին, Երևան, 1963, էջ 213:

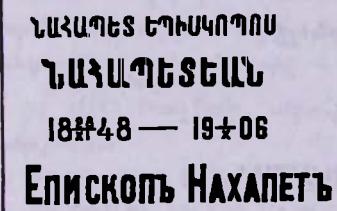
³ Նոյն տեղում:

Մանոք. Հեղվարան և մաթեմատիկոս Կյուրեղ (Ալեքսան) Արապյանը ծնվել է 1844 թ. Թուրքիայի Կեյփ գյուղաքաղաքում, ավարաել է Երուսաղեմի ժառանգավորաց գլուխութեակադեմիա 1868-1872 թթ.։ Գեղարդ Դ կաթողիկոսի հրավերով գալիս է հջմիածին և իրեւ մաթեմատիկայի գասախոս աշխատում է Գեղարդյան ճեմարանում։ Նրա բաղմաթիվ աշխատությունները նվիրված են գիտության ամենաարրել բնագավառներին։ Կ. Արապյանի անունով Մատենագարանում գանվող արխիվային ֆոնդը կազմում է 1070 միավոր վավերագիր¹։ Նրա պահպանողական հայացքները ժամանակին քննագաաել-է րանասաեղծ Ռափ. Պատկանյանը²։

Հրաա. Ե. Շահագիզ, 74

Լուսանկ. 143

458. Կոքող մե. մարմարից, առանց պապանգանի։ Նախկին աեզն անհայա, թեև պեաք է լիներ կանքի մերձակայքում։ Վրան՝ 3 առ հայերեն ե. 1 առ ոռուսերեն։

ՆԱՀԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՒՄ /ՂԱՎԱՊԵՏԵԱՆ/
28
XI - 19 1/06
X
ЕПИСКОПЪ НАХАПЕТЪ.

Լուսանկ. 144

459. Հովհաննես վարդապետի տապանաքարին՝ 12 առգ.

ԶՈ ՈՐՈՆՔ ՆԵՐՔՈՅ ԳԱՐԱՆՑ, ՈՎ ՀԵՏԵՒՈՂՔ ԳԱՄԲԱՐԱՆՑ.
ՈՉ ԷՐ ՍԱ. ՈՐ ՊԵՐՃ ԻՇԽԱՆԱՑ, ԿԱՄ ՀԵՏԱՄՈՒՏ ՈՒՆԱՑՆ ՓԱՌԱ.Ց.
ԱՅԼ ԷՐ ԶԵՐՔԵԶ ԻՍԿ ԵԳԵՐԵԱՆՑ, ԳԵՐԻ ԲԵՐԵԱԼ ԵՕԹՆԵԱԿ ԱՄԱ.Ց.
ՄԿՐՏԵԱԼ ԶՈՒՐՐ ԶԱՏ ՕՐԻՆԱՑ, ԱՐԺԱՆԱՑԱՒ ՀՈԳԻՈՅՆ ՇՆՈՐՀԱՑ.
ՅԱՅՆՃԱՄ ՅՈՎՍԵՓՆ ՎԵՀ ԱՐՀԵԱՑ, ՅՈՀԱՆՆԵՍ ԶԱՍ. ՎԵՐԱԿՈԶԵԱՑ,
ԴԱՍԵԱԼ Ի ԽՈՒՄՔ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ, ԱՐԱՐ ԳԻՏԱԿ ՍՈՒՐՐ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ.
ՄՈՒՏ Ի ՄՈՒՐՐ ԿԱՐԳ ԿՐՈՆԱՒՐՈՐԱՑ, ԼԵԱԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏ Ա.ՑՍ ՍՈՒՐՐ ՎԱՆԱՑ.
ՄՏԵՐՄԱ.ՐԱՐ ԶԱՍՈՒԻԱ.Ծ ՊԱՇՏԵԱՑ, ՅԱԶՈՐԳ ԵՂԵՒ ԱՌԱ.ԶՆՈՐԴԱՑ.
ԽՐԱ.ՏՍՈՒ ՀԱ.ՅՐ Ա.ՐԱ.ՆՑ ԲԱԶՄԱՑ, ՄԵՂՄՈՎ ՈՒՂՂԻՉ ԹԻՒՐԵԱԼ ՄՏԱՑ.
Ա.ՏԵՆԱԽՈՍ ԵԿԵՂԵՑԵԱՑ, ԵՒ ՍԻՐԵԼԻ ՔԱՂԱ.ՔԱԿՑԱՑ.
ՀԱ.ՅԵԱԼ Ի ՄԱ.ՅՐ ՄԵՐՈՅ ԱՄԱ.Ց, ԻՆՔԻՆ ԶԱ.ՅՍ ՎԵՄ ՓՈՅՔ ՅՈՐԻՆԵԱՑ.
ԶՀՈԳԻՆ ՀՈԳԻՈՅՆ ՄԵՐՈՅ ՅԱ.ՆՉԵԱՑ, ԱՌ ՈՐ ՄԱՂԹԵԼ ԱՌ ԶԵԶ ՄԱՂԹԵԱՑ.

Մանոք. Այժմ այս ասպանաքարը աեղում չէ։

Հրաա. Ա. Զալալյան, Բ, 470

460. Տապանաքարի վրա՝ 3 առղ.

Ա.ԱՏ ՀԱՆԳՉԻ ՄԱՐՄԻՆ /ՀԱԽԻՓՍԻՄԵՒ ԴԱԽԻԹԵԱՆ/ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ:

1 Մանրամասն տե՛ս Ա. Հ. Արտամյան, «Բանուր Հայաստանի արխիվների», 1970, № 2. Առվելի՝ Կյուրեն Սրապյանի արխիվը, «Լրաբեր Բասարակական գիտությունների», 1972, № 9, էջ 118-119։

2 Տե՛ս Ռափ. Պատկանյան, Երկերի ժողովածու, Բ, 2, էջ 214-216։

461. ԱՆ ՃԱՌՄԱՐԱԿԵՐԱ ՄԱՊԱՆԱՔԱՐԻՆ՝ 14 ՄՈՂ.

ՏԱՊԱՆԻՄ ՀԱՆՉԸՏԵԱՆ
ՀԱԳՅԻ ՑՈՒՍՈՎ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԴՈՐ ԱԽԱԴ ՔԱՀԱՆԱՅ
ԱԿԱՆՈՒԱՄԲ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ:
ՎԵՆԱՄՔ ՈՐԲՈՑ ԵՒ ԱԶՐԵԱՑ
ԵՐ ՆՀՊԱՏԱԿ ԻՄ ԿԵՆԱԾ,
ՄԻՆՉ ԱՐԱՐՈՒՆ ԶԱՅՆ ՓԱՇԱՑ
ԿՈՅԵԱՑ ԶՈԴԻՆ ԻՄ ԱՆԱԿԱՑ
ՈՐԴԻ ԿՈՐԻՆ ՏԵՐ-ՄԱՐԴԱՐ
ԿԱՆԴԱՆԱՑ ԱԿՐՀԱՆՑ ՈՐՀԱՆԴԱՐ,
ԵՐԱԽՏԵԱՑ ՀՕՐՆ ՑԻՆԱՏԱԿ
ԱՊԱԴԱՅՐՈՅՆ ԳԻՏԱԿ:
ԾՆԵԱԼ Ի ՂԶԼԱՐ Ի 20 ՄԱՐՏԻ
ԱԼԽԱՆԻՆԱԼ Ի ԵՑՍԿ, Ի 24 ՓԵՏՐԿ

... ՏԱՊԱՆԻՄ ՀԱՆՉԸՏԵԱՆ
ՀՀԱՆԴՉԻ ՑՈՒՍՈՎ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԳՐԻԴՈՐ Ա.Ի.ԱԴ ՔԱՀԱՆԱՅ
ՄՄԱԿԱՆՈՒԱՄԲ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ.
ԽԸՆԱՄՔ ՈՐԲՈՑ ԵՒ Ա.ՅՐԵԱՑ
ԷՐ ՆԸՊԱՏԱԿ ԻՒՐ ԿԵՆԱԾ.
ՄԻՆՉ ԱՐԱՐՉԻՆ ԶԱՅՆ ՓԱՇԱՑ
ԿՈՅԵԱՑ ԶՈԴԻՆ ԻՒՐ ԱՆԱԿԱՑ
ՈՐԴԻ ԿՈՐԻՆ ՏԵՐ-ՄԱՐԴԱՐ
ԿԱՆԳԻՆԵԱՑ ԶԱՐՉԱՆՍ ՈՐՉԱՔԱՐ
ԵՐԱԽՏԵԱՑ ՀՕՐՆ ՑԻՆԱՏԱԿ
ԱՊԱԳԱՑԻՑԸ ԳԻՏԱԿ:
ԾՆԵԱԼ Ի ՂԶԼԱՐ Ի 20 ՄԱՐՏԻ...
ՎԱԽՏԱՆԵԱԼ Ի ԵՑՍԿ, Ի 24 ՓԵՏՐԿ [ԱՐԻ]...

Մանոք. ՄՆՆԴՅԱՆ և մահվան տարեթվերը եղծված են և անրնթեռնելի:

Լուսանկ. 145

ՍՈՒԻՐԲ ԽԱՀ ՎԱՆՔԻ ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ

Ա. Խաչի Համալիրից մոտ 20 մ դեպի Հյուսիս տարածված է հետևագույն շրջանի ոչ մեծ դերեղմանոցը, ուր առ այսօր պահպանվել են քարաքոսերով պատված տապանաքարեր. որոնց մի մտան ունեն գրություններ.

462. Տապանախար, գորշավուն ավաղաքարից, քանդակազարդ. վրան՝ 7. առղ.

Ա.Ա.Տ /ՀԱՆԳՉԻ ՄԱՐՄԻՆ / ՄԱՐԴԱՐԻՏԻ / ԳԻՒԳՈՐԵԱՆ / ԷԿԻԶԵԱՆ / ԾՆ. 1893 թ. ՑՈՒՆՎ / 23.
Մ[Ա]Հ. 1901թ. ՑՈՒԼ. 6:

463. Տապանախար, նույնտափակ. վրան՝ 5 առղ.

Ա.Ա.Տ /ՀԱՆԳՉԻ ՄԱՐՄԻՆ / ԱՆՆԱՅԻ ՂԱԶԱՐՈՍԻ / Ա.ԲՈՅԵԱՆ / 1830-1904:

464. Տապանախար, նույնափակ.

Ա.Ա.Տ ՀԱՆԳՉԻ ԴԱՆԻԵԼԻ ՍՐԴԻ...

Մանոք. Շարունակությունը եղծված է:

465. Տապանախար, նույնափակ. վրան՝ 5 առղ.

Ա.Ա.Տ /ՀԱՆԳՉԻ ՄԱՐՄԻՆ / ԱՄ Ա.ՏՐԵԱՆ...

Մանոք. Շարունակությունը եղծված է:

466. Տապանախար, գորշավուն ավաղաքարից, վրան՝ 9 առղ.

Ա.Ա.Տ /ՀԱՆԳՉԻ / ՄԱՐՄԻՆ / ՄԵԼՔՈՆ Ա.ՆՏՈՆԻ / ԷԿԻԶԵԱՆ / ԾՆ. ԵԱ. / Լ. Է Ի 6 ՑՈՒՀԼՈՒՄ
1833 / Ա.ՄԻ ԵՒ Վ[Ա]Խ. Ի 22 / ՑՈՒՄԻՍԻ 1907 Ա.ՄԻ / Ի ԶԱԼԹՐ ԳԵՂՋ:

467. Տապանախար, նույնափակ. վրան՝ 6 առղ.

Ա.Ա.Տ ՀԱՆԳՉԻ / ՄԱՐՄԻՆ ՎԱՐԴԱՆԻ / ԽԱԶԻԿԵԱՆ ՔԻԼԱ.ՓԵԱՆ / ԾՆ. 1846 թ. ՓԵՏՐ / 10,
ՎԱԼ. 1905 թ. / ՄԱ.ՑԻՍԻ 24:

468. Տապանախար, նույնափակ. վրան՝ 6 առղ.

Ա.Ա.Տ ՀԱՆԳՉԻ ՄԱՐՄԻՆ / ԿԱՐԱՊԵՏԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ / ՇԱՀԻՆԵԱՆ. / ԾՆԵԱԼ 1870 Ա.ՄԻ /
ՎԱԽՏԱՆԵԱԼ Է 1910 Ա.ՄԻ / Ի 25 ՄԱ.ՑԻՍԻ: